

rozhovorech s jejich současnými majiteli. Překvapivě jsme se nesetkaly s historickými prezentacemi, které by využívaly např. techniku *oral history*; o životech jednotlivců a rodin měst v období jejich největšího rozkvětu toho víme stále velmi málo.

Je zjevné, že setkání badatelů a badatelek mnoha oborů odhalilo pestrost, kterou se může toto téma prezentovat. Na druhou stranu ale nutno přiznat, že se tato pestrost nese v jednom barevném tónu: Snímky baťovských měst z různých koutů světa připomínaly, že přes všechnu rozdílnost byla standardizace výrobních postupů i výstavby jedním z hlavních znaků celého systému. Jakoby se v těchto opakovaných obrazech jiných a přece stejných míst odrážely provokativní otázky, které s sebou studium zlínského a baťovského fenoménu přináší: Kde se stýkají hranice osobní svobody a disciplinujícího řádu nutného pro efektivní fungování průmyslového podniku? Je do posledního detailu naplánované město městem, nebo jen dělnickým sídlištěm? Kde je hranice mezi paternalismem a nadvládou?

Lucie Galčanová, Barbora Vacková

Konference *Změny způsobu života a jejich sociokulturní souvislosti* Olomouc, 3.–4. listopadu 2011

Ve dnech 3. a 4. listopadu 2011 pořádala Katedra sociologie a andragogiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci konferenci *Změny způsobu života a jejich sociokulturní souvislosti*.

Konference byla zahájena jednáním v plénu. V úvodním referátu „Změny způsobu života a jejich sociokulturní souvislosti“ poukázala *Helena Kubátová* z Katedry sociologie a andragogiky FF UP v Olomouci na různé možnosti vymezení a definování životního způsobu a subjektu způsobu života. Věnovala se také vymezení sociokulturních rámců a podmínek způsobu života

a promluvila o některých metodologických přístupech při zkoumání způsobu života. Hlavní referát přednesl čestný host konference *Miloslav Petrusek* z FSV UK v Praze. Ve svém příspěvku s názvem „Životní styl v době ‚tekuté modernity‘ jako poznaná nutnost“ mluvil o způsobu života ve zjitřené době, o nutnosti moderního člověka mít životní styl a o zahlcenosti světa hlukem, světlem, barvami, pachy, vůněmi a dotyky. Moderní člověk přestává vnímat přirozenou vůni, ztrácí potřebu intimity a studu. Ztráta ticha je začátkem konce, neboť ticho je předpokladem kontemplace a myšlení. *Jiří Šafr* a *Věra Patočková* ze Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i., ve svém příspěvku „Proměny trávení volného času v české společnosti v uplynulých třiceti letech“ nemluvili jen o trendech trávení volného času, ale zaměřili se také na odpověď na otázku, zda v české společnosti dochází k individualizaci životních stylů, nebo stále existuje vazba životních stylů na sociální status. *Markéta Sedláčková* ze stejného pracoviště v příspěvku s názvem „Proměny důvěry ve společnosti“ srovnávala pojetí důvěry Niklase Luhmanna, Anthonyho Giddense a Adama B. Seligmana. Všichni tři autoři rozlišují dvě formy důvěry. Důvěru ve smyslu osobní důvěry ve vztazích mezi lidmi („trust“) a důvěru v instituce a abstraktní systémy („confidence“). Osobní důvěra s sebou vždy nese riziko zklamání poté, co se otevře jeden člověk druhému, ovšem za své rozhodnutí důvěřovat nese plnou odpovědnost. Neosobní důvěra v instituce se od osobní důvěry liší, protože se týká spolehnutí se na fungování systému, přičemž důsledky nenese jednotlivec, ale abstraktní systém. *Markéta Sedláčková* pak ukázala, že v postmoderní době stoupá také poptávka po důvěře. Postmoderní společnost nás tlačí k tomu, abychom důvěřovali i systémům, stejně jako si důvěřujeme v osobních vztazích – a tudíž nesli za rozhodnutí systému (osobní) odpovědnost. *Jadwiga Śanderová* z Institutu sociálních studií FSV UK

v Praze vystoupila s příspěvkem „Neviditelné normy v měnící se společnosti“. Mluvila o paralelních normách, které chápe jako část „neviditelných“ norem. Viditelné normy musí být obecné a musí být překládány do žitých, lokálních, členských norem. Tyto žité normy jsou neviditelné a je možné je rozdělit do dvou skupin. Jednak na ty žité normy, které jsou specifikací viditelných norem v konkrétních situacích, jednak na paralelní normy, což jsou paralelní modifikace obecných norem. Paralelní normy můžeme opět rozdělit do dvou skupin: na ty, které jsou vůči demokracii indiferentní, a na ty, které demokracii naleptávají, protože posilují neinstitutionalizovanou moc: vyvolávají vděčnost a osobní závislost na mocné osobě. Jadwiga Śanderová si ve svém příspěvku kladla tři otázky: 1. Které kategorie lidí jsou problémem pro majoritu a v čem to spočívá? 2. Které viditelné normy stojí v pozadí definic problémovosti a jakými závazky je norma bezproblémového jednání legitimizována? 3. Jaké praktiky legitimizuje norma „odpovědného přístupu k vlastnímu životu“?

Po skončení jednání v plénu se jednalo ve dvou paralelně probíhajících sekcích. První sekce byla zaměřena na problémy rodinného způsobu života a na problémy náboženství a komunity. V této sekci vystoupila *Urszula Swadźba* z Univerzity v Katowicích s příspěvkem „How Much Tradition in Modernity? Changes in Lifestyles of Silesian Families“. Ve svém příspěvku se věnovala výkladu základních konceptů životního stylu v sociologických teoriích, přičemž se zaměřila na dílo polského sociologa Andrewa Sicinského, který byl zaměřen na výzkum životního stylu. Ve druhé části svého příspěvku se zabývala změnami v životních stylech slezských rodin. Mluvila o výsledcích empirické studie zaměřené na problémy vztahů mezi manžely, na trávení volného času a nedělí apod. Výsledkem empirické studie pak byla typologie životních stylů. *Martin Fafejta* z Katedry sociologie a andragogiky FF UP v Olomouci se ve

svém příspěvku s názvem „Proměny otcovství – střídávavá péče“ zaměřil na genderové stereotypy považující matku za primárního či přímo lepšího rodiče, než je otec. Otcovství se tak stává rolí, kterou nelze hrát správně, tedy v souladu s převládajícími diskurzy. Tyto diskurzy totiž otece vystavují ambivalentnosti: kladou navzájem protikladné nároky a očekávání. *Miluške Vítečková* z PF JU v Českých Budějovicích se ve svém příspěvku nazvaném „Jedna z forem rodiny postmoderní doby – nesezdané soužití párů s dětmi“ zaměřila na motivace pro život v nesezdaném soužití, do kterého se rodí děti. Její příspěvek byl založen na výsledcích kvalitativního výzkumu. Autorka vedla otevřené nestandardizované rozhovory s nesezdanými páry, které společně vychovávaly svoje vlastní děti. *Jan Váně* z Katedry sociologie FF ZU v Plzni se ve svém příspěvku „Co je komunita? Aneb má sociologie nástroje pro jejich nalezení?“ věnoval teorii komunity. Mluvil o klasicích teorie komunity – Ferdinandu Tönniesovi a Émilu Durkheimovi a dále o postklasickém období ve vývoji teorie komunit, které rozdělil na tři přístupy: 1. studium lokálních venkovských společností, 2. analýza vnitřních a malých měst a 3. zaměření na velká předměstí a megapolis. Mluvil o typologii komunit a v jejich rámci také o komunitě jako systému symbolických interakcí. V závěru svého příspěvku se zaměřil na způsoby, jakými můžeme komunitu zkoumat. *Dušan Lužný* z Katedry sociologie a andragogiky FF UP v Olomouci se ve svém příspěvku nazvaném „Individualizace náboženského života a ‚zneviditelnění‘ náboženství“ zaměřil na nové formy náboženství i na náboženské představy, jež jsou neviditelné pro společenské vědce, kteří se náboženstvím zabývají. Tento fakt potom vyvolává optický klam, že religiozita v moderních společnostech klesá a celkově je téměř ve všech evropských zemích nízká. *Juraj Skačan* z Filozofické fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre nazval svůj příspěvek provokativně „Doká-

žeme ještě vystát naše duchovné JA?“ Zaměřil se v něm existenciální otázky člověka. Ptal se, zda jsme svým nitrem ještě schopni vůbec něco prožívat, zda v sobě ještě máme nějakou mystickou dimenzi svého bytí. Dokážeme se povznést nad svou tělesnou přirozenost a chápat věci v rozměrech člověka přesahujících? Dokáže člověk ještě žít sám se sebou a nezabil už své duchovní já?

Druhá sekce byla zaměřena na problémy politiky a občanské participace, na volnočasové aktivity policistů a na proměny vztahu lidí ke smrti. Příspěvek *Martina Volka* z FSV UK v Praze nazvaný „Proměna racionality reprezentace“ poukázal na přesun orientace z komplexních politických ideologií a programů na veřejně prezentovaný obraz politika jako člověka s určitými osobními a rodinnými charakteristikami, které určují budoucí politická rozhodnutí. To podle autora vede k důrazu na informovanost o osobním a rodinném životě politiků a v důsledku toho k bulvarizaci masových médií. *Daniela Ježovicová* z Fakulty politických věd a mezinárodních vztahů Univerzity Mateje Bela v Banské Bystrici se zabývala „Reflexiou sociálnokulturných zmien v súčasnom konzervatizme“. Uvedla základní principy ideologie konzervatismu a také rozdíl mezi jednotlivými verzemi této ideologické orientace. Připomněla také, že ideologie konzervatismu má na Slovensku dlouhou tradici. „Demokratizace politiky a organizací“ byla předmětem vystoupení *Tomáše Dvořáka* z FSV UK v Praze. Jeho příspěvek upozornil na trend demokratizace politiky a organizací. Nastínil tendenci západních demokracií uplatňovat přímou demokracii, která má eliminovat některá omezení demokracie zastupitelské. Jedna ze základních tezí jeho příspěvku se opírala o proces učení, jehož prostřednictvím se mění způsob rozhodování. *Mária Adamcová* z Fakulty veřejné politiky a veřejné správy Vysoké školy v Sládkovičově uvedla téma „Tvorba verejnej politiky a občianska participácia“. Zabývala se klasifi-

kací občanské participace a identifikovala její úlohu v rámci fází procesu tvorby veřejné politiky. Analyzovala bariéry aplikace občanské participace a poukázala na její silné a slabé stránky. *Monika Žak* z Univerzity v Katovicích se ve svém příspěvku „Influence of Professional Environment on Style of Life on Example of Policemen“ zabývala typy profesionální orientace polských policistů. Tuto typologii pak vztáhla k volnočasovým aktivitám. Z jejího výzkumu vyplývá, že v mimopracovním čase se policisté nejvíce zabývají výchovou dětí a domácími pracemi. Oběma aktivitami mají tendenci nahradit svou častou a dlouhou absenci v rodině. Velmi často se také mezi sebou navštěvují, což vede k jejich uzavřenosti do pracovních problémů. Příspěvek *Eriky Kováčové* z Katedry kulturologie Filozofické fakulty Univerzity Konstantína Filozofa v Nitře „Nekrotainment“ se zabýval proměnami vztahu lidí ke smrti. Autorka je zasadila do kontextu vyrovnávání se člověka se smrtí. Zabývala se především nabídkou pohřebních organizací, které vnášejí do pohřebních obřadů prvky show – úpravou zevnějšku zemřelého, výběrem pohřebních prostředků atd. Také tato forma byznysu je doprovázena slevami, zvýhodněními a prémie. Vše je směřováno k tomu, aby se člověk rozloučil se světem nezapomenutelným způsobem.

Konference pokračovala druhý den jednáním v dalších dvou sekcích. První sekce byla zaměřena na problém pornografie, farmaceutických inovací a na životní způsob dětí a mládeže. *Jan Kalenda* z Katedry sociologie a andragogiky FF UP v Olomouci ve svém příspěvku s názvem „Na prahu ‚Pornotopie‘ aneb návrat do Pompejí“ mluvil o roli pornografie v současné společnosti a o její vědeckovýzkumné reflexi. Zabýval se příčinami, předpoklady a důsledky jejího rozšíření v posledních třiceti letech. Podle autora je současné zevšeňování pornografie a její integrace do majoritní kultury výsledkem jednak změny ekonomicko-kulturního systému, jednak vývoje

informačních technologií. Karel Čada z Institutu sociálních studií FSV UK v Praze vystoupil s příspěvkem „Dopady farmaceutických inovací na lidskou identitu a způsob života“. Mluvil o procesu medikalizace, pomocí kterého jsou původně nemedicínské problémy definovány a léčeny jako problémy medicínské. Za jednoho z klíčových hybatelů procesu medikalizace lze považovat farmaceutické firmy. Autor příspěvku se zaměřil na dopady lékových inovací (Prozac, Viagra, Paxil) na lidskou identitu a způsob života. Uvedené tři léky dávají člověku možnost dostat pod kontrolu to, co bylo dosud chápáno jako přirozené: náladu, sexuální vzrušení. Léky tak přispívají ke konstruování identit v režimu, v němž tyto preparáty umožňují cílené modifikace a rozšiřování specifických aspektů sebe sama skrze akty osobní volby. Vlasta Dúbravová z Katedry etickej a občianskej výchovy Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě vystoupila s příspěvkem „Vzdelávanie učiteľov a zmeny v spôsobe života dnešných detí“. V příspěvku představila výsledky výzkumné studie týkající se nově se vynořujících potřeb dětí na Slovensku. Tyto nové potřeby způsobují změny ve způsobu života dětí a měly by být reflektovány v obsahu profesního vzdělávání učitelů. Autorka poukázala na soubor dovedností, které učitelům pomáhají reagovat na důsledky změn v životním způsobu dětí na Slovensku. Vlasta Hochelová z Katedry žurnalistiky Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre se ve svém příspěvku s názvem „Životný štýl mladých ľudí. Osamelosť uprostred informačného a komunikačného ruchu“ zaměřila na to, že navzdory velkému spektru komunikačních prostředků dominuje v moderní digitalizované společnosti osamělost. Samota už není jen problémem lidí v postproduktivním věku, ale také mladých lidí. Elektronická a mobilní komunikace likviduje lidskou spontánnost a komunikaci tváří v tvář. Autorka se zabývá vztahem mezi fenoménem osamělosti

a masmediálně vytvářenou orientací na virtuální komunikaci a konzum.

Druhá sekce byla zaměřena na spotřební životní styl, na životní styl v rámci organizace, na aplikovaný sociální konstruktivismus a na problém sociálního vyloučení. Příspěvek Aloise Suryňka z VŠE v Praze nazvaný „Životní styl jako marketingová kategorie v ATS managementu“ se zabýval marketingem institucí působících ve sféře kultury. Autor zaměřil pozornost na psychologické aspekty životního stylu, když identifikoval typy spotřebního chování a jejich vztah k životnímu stylu. Veronika Gigaľová z Katedry sociologie a andragogiky FF UP v Olomouci se ve svém příspěvku „Životní cyklus organizací jako aplikační nástroj zavedení vhodné manažerské techniky“ zabývala vztahem stylů řízení a typem zaměstnanců v různých fázích života organizací. V centru její pozornosti stála myšlenka, že organizace musí motivovat své zaměstnance k inovacím již v období, kdy předchází inovační cyklus dosahuje vrcholu. Tato snaha naráží u některých typů zaměstnanců na nepochopení, a proto je nutno vyvinout vhodné manažerské techniky. Ve svých úvahách se zabývala vztahem mezi časem práce a životním způsobem. Různé typy životního způsobu se podle jejího soudu projevují také na pracovišti, neboť na něm pracovník tráví značnou část svého života. Jiří Kabele z FSV UK v Praze přednesl příspěvek na téma „Aplikovaný sociální konstruktivismus“. Podle Kabeleho sociální konstruktivismus odhaluje aktéry, podmínky a postupy, jimiž je vytvářena realita. Aplikace tohoto vědění pak reflexivně a strategicky vytváří sociální světy. Podle východisek této perspektivy jsou např. kritéria aplikovaná experty konstruovaná jimi samotnými, a proto mohou upřít relevanci pohledům, které jejich konstruktivní činnost odhalují. „Turizmus ako faktor sociokultúrnej zmeny“ byl předmětem vystoupení Ivana Chorváta z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Na datech z mezinárodních srovnání poukázal na rozdíly mezi

evropskými zeměmi z hlediska času stráveného cestováním za hranice vlastní země. Poukázal přitom na data charakterizující Slovensko, které patří k zemím, jejichž obyvatelé vyjíždějí jako turisté poměrně málo za hranice své země. *Daniel Topinka* z Katedry sociologie a andragogiky FF UP v Olomouci se ve svém vystoupení zabýval „Proměnami života v sociálně vyloučených místech moravských měst“. Ve svém příspěvku se zabýval situací ve čtyřech moravských městech – Olomouci, Přerově, Brně a Ostravě. Na příkladě Brna demonstroval, že vyloučená místa se nemusí nacházet jen na periferii měst, ale mohou být situována přímo v jejich centrech. Naznačil také postup degradace některých míst a formy životního stylu jejich obyvatel. *Tomáš Kobes* z Katedry sociologie FF ZU v Plzni se ve svém příspěvku nazvaném „Jak Laco do osady přišel. Změny způsobu života v marginalizovaném prostředí“ zaměřil na osudy jednoho z obyvatel romské osady na východním Slovensku, který se stal reprezentantem své komunity. Vykreslil podmínky, v nichž Rómové v osadě žijí, a podrobněji se zabýval vztahem hrdiny svého příběhu ke starostovi vesnice, na jejímž území se osada nachází. Poukázal na taktiku, kterou oba reprezentanti svých komunit používají.

Konference o změnách způsobu života a jejich sociokulturních souvislostech ukázala na mnohodimenzionálnost pojmu způsob života a na různorodost jeho sociokulturních souvislostí. Poskytla inspiraci pro možnou restrukturalizaci a snad i renezanci pojmu způsob života.

Helena Kubátová, František Znebežánek

Konference Třetí město

Brno, 4.–5. listopadu 2011

Třetí město byl název další v řadě konferencí věnovaných problematice současných měst, kterou uspořádaly 4.–5. listopadu 2011 Katedra sociologie Fakulty sociálních studií

Masarykovy univerzity v Brně a Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti (IVRIS) za podpory statutárního města Brna. Poněkud kryptický název této události naznačoval (kromě toho, že jde o již třetí v řadě konferencí o urbánní problematice, které v odstupu dvou let tyto dvě navzájem propojené brněnské instituce uspořádaly) také její obsahovou orientaci – tou měl být jakýsi „třetí“ pohled na město. V avízu konference psaly její pořadatelky, že „Třetí město je ... trochu neurčité, ale zejména je neustále utvářené i proměňované skrze opakované činnosti, používání materiálního prostředí, nebo navazování a utvrzování vztahů.“

První z této řady konferencí *Město: Proměnlivá ne/samozřejmost* se konala v r. 2007 (sborník příspěvků vydala Masarykova univerzita pod stejným titulem v r. 2009), druhá *Československé město včera a dnes: Každodennost – reprezentace – výzkum* pak v r. 2009 (sborník vydalo v r. 2010 ve spolupráci s Masarykovou univerzitou nakladatelství Pavel Mervart). Doufáme, že obdobného zveřejnění se dočkají i vybrané příspěvky z poslední konference, o které zde referujeme. Za všemi třemi konferencemi, které po dosti dlouhé přestávce vytvořily u nás platformu pro mezioborovou diskusi sociálněvědní problematiky soudobých měst, stojí iniciativa, nápaditost a obětavost konkrétních osobností – čtyř kolegů z pořádajících institucí a editorek výsledných sborníků Slavomíry Ferenčuhové, Lucie Galčanové, Barbory Vackové a Magdaleny Hledíkové.

Na tematicky široce rozkročeném *Třetím městě* bylo kromě úvodní panelové diskuse o spontaneitě a plánovatelnosti vývoje měst a úloze různých aktérů v tomto vývoji předneseno v deseti sekcích téměř padesát příspěvků oborově situovaných do sociální geografie, sociologie, urbánní historie, architektury a urbanismu, kulturologie, dopravních studií, bezpečnostních studií, sociální psychologie i příspěvků zaměřených mezioborově. Pořadatelky je uspořádaly do